

КОЛІЗІЙНІ ПИТАННЯ УСИНОВЛЕННЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Пелагеєва О.В.

*Студентка 4-го курсу
Юридичного факультету
Академія
муніципального управління*

В Україні як і в усьому світі значну увагу приділяють захистові прав та інтересів дитини, адже ставлення до дітей, їхніх прав і свобод, якнайточніше відображає рівень гуманності й цивілізованості суспільства. Проблеми, що пов'язані з утриманням та вихованням дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладаються на державу. У їх вирішенні значну роль відіграє інститут усиновлення (удочеріння), відповідно до якого усиновлювачами можуть бути як громадяни України, так і іноземці. Це сприяє виникненню міжнародних приватноправових відносин, а також надає можливість виробити ефективну стратегію для забезпечення дітям їх прав на дитинство, сім'ю, належне виховання тощо.,

особливо в наш час, коли світ знаходиться у межах соціально-економічної нестабільності.

З кожним роком в Україні спостерігається численна кількість порушень прав дитини, а саме: позбавлення дітей необхідного їм піклування, фізичне та психологічне насильство, образи, брутальне поводження та експлуатація, включаючи сексуальні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину, позбавлення дитини відповідних умов, що необхідні для її подальшого розвитку, викрадення дітей, торгівля дітьми чи їх контрабанда у будь-яких цілях та в будь-якій формі [1; с.184]. Очевидно, що дані питання потребують нагального вирішення на належному рівні.

Особливістю колізійного регулювання відносин з усиновлення в Україні є застосування кумуляції, тобто одночасного використання права різних держав [2; с.249]. Таким чином виникають певні складнощі при визначенні тих норм, які мають бути використані для вирішення тих чи інших проблем. Колізійна норма перетворюється на простір для маніпуляції, що нерідко перетворює її на джерело правопорушень у сфері усиновлення в цілому.

Поняття «міжнародного усиновлення» не має чіткого визначення в законодавстві України, проте є нормативні акти, котрі регулюють дану сферу відносин. До них відносяться Конституція України, Сімейний кодекс України, Закон України «Про міжнародне приватне право», постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей», наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Переліку захворювань, які дають право на усиновлення хворих дітей без дотримання строків перебування на обліку в центральному органі виконавчої влади, до повноважень якого належать питання усиновлення та захисту прав дітей, а також до досягнення дитиною п'яти років», Конвенція «Про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення», а також інші нормативно-правові акти та міжнародні договори, що містять у собі положення щодо здійснення усиновлення на міждержавному рівні.

Усиновленням, відповідно до ст. 207 Сімейного кодексу України є – прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду [3]. У випадку міжнародного усиновлення зачіпаються інтереси декількох осіб, які є громадянами різних держав або осіб, які проживають на території різних держав. Отже, особливою ознакою таких відносин є обов'язкова наявність іноземного елемента. Саме це призводить до певних колізій, адже правові системи різних країн містять у собі розбіжності щодо здійснення процедури усиновлення [2; с.247].

У ч.1, ст. 69 Закону України «Про міжнародне приватне право» визначається, що усиновлення та його скасування регулюється особистим законом дитини та особистим законом усиновлювача [4]. Дане положення є частиною колізійної норми, яка містить відсилання до закону тієї держави, що підлягає застосуванню і називається – прив'язкою. Ми бачимо, що усиновлення регулюється шляхом застосування особистого закону, тобто *lex personalis*. Проте, в деяких країнах (Англія, Бельгія) питання усиновлення вирішується за законом суду - *lex fori*, а це означає, що суд, застосовуючи колізійну норму, кваліфікує її поняття відповідно до змісту, який вони мають у цивільному законодавстві правової системи місцезнаходження суду. Кваліфікація за *lex fori* виявляється й тоді, коли суд, керуючись визначеннями, поняттями, категоріями свого права, кваліфікує іноземне право як власне [5, с.426]. Є також держави, які вирішують питання усиновлення в залежності від того, норми законодавства якої країни найбільш сприятливі для дитини, що підлягає усиновленню. Тобто, держава або враховує норми законодавства іншої держави і приймає їх, або ж застосовує виключно своє законодавство чи керується міжнародними актами. Отже, для проведення процедури усиновлення необхідно враховувати норми щонайменше двох держав.

Відповідно до ст. 24 Закону України «Про охорону дитинства» усиновлення дитини, яка є громадянином України, іноземцями провадиться, якщо були вичерпані усі можливості щодо передачі під опіку, піклування, на усиновлення чи виховання в сім'ї громадян України» [6]. Ми бачимо, що усиновлення в першу чергу здійснюється на державному рівні, а потім уже на міждержавному. Важливим є і те, що при переданні дитини іноземним усиновлювачам, законом визначається вимога щодо збереження її громадянства до повноліття, яка спрямоване на захист національної ідентичності.

Питання усиновлення та захисту прав дітей належать до повноважень Міністерства соціальної політики України. Уся інформація, яка може знадобитись особам, що бажають всиновити дитину розміщується на сайті Міністерства і є абсолютно доступною.

Процедура усиновлення є достатньо тривалою і включає у себе цілу низку обов'язкових дій, які мають бути вчинені у визначеному законом порядку. Перш за все необхідним є збір значної кількості документів, які перевіряються та мають бути передані до Мінсоцполітики, де кандидати на усиновлення стають на облік і можуть перейти до наступних етапів процедури. Відповідні особи набувають можливості ознайомитись з інформацією про дітей, які можуть бути усиновлені, а також обрати дитину, отримати дозвіл на знайомство із нею та подати відповідну заяву про бажання її усиновити. Після одержання судового

рішення на користь усиновлювачів, відбувається переоформлення свідоцтва про народження дитини та інших документів, що є необхідними для передання її відповідними органами усиновлювачам та для подальшого перевезення її у країну їх проживання.

Так, іноземці, що бажають усиновити дитину з України спочатку збирають усі документи в країні свого проживання, відповідно звертаючись до органу, що виконує функції пов'язані зі здійсненням усиновлення, це можуть бути як центральні виконавчі органи, так і спеціально визначенні органи. Наприклад, в США, через наявність великої кількості штатів існування лише одного органу у даній сфері є фізично неможливим.

Однією з особливих вимог є проведення Міністерством внутрішніх справ України перевірки кандидатів-усиновлювачів на наявність компрометуючої інформації в правоохоронних органах інших держав та Генеральному секретаріаті Інтерполу. Це дозволяє запобігти переданню дитини в руки осіб, які займаються торгівлею дітьми, їх експлуатацією та використанням у інших сферах злочинного світу. Значний внесок у запобігання таким порушенням зробила Конвенція «Про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення», відповідно до якої міждержавне усиновлення може дати дитині переваги, пов'язані з наявністю постійної сім'ї, якщо відповідна сім'я не може бути знайдена для неї у країні походження [7]. Зрозуміло, що це відкриває певні можливості, адже дитина отримує шанс здобути нову сім'ю, жити у середовищі з кращим рівнем життя, отримати кращу освіту тощо. Конвенцією прямо визначені положення, які спрямовані на вжиття заходів запобігання викраденню, продажу дітей, вчинення насилля над ними, торгівлі дітьми тощо. Її норми, закликають діяти при усиновленні «з урахуванням найвищих інтересів дитини», а також запобігати усім можливим порушенням, не зважаючи на те, що норми Конвенції мають здебільшого рекомендаційний характер.

Отже, колізія норм у сфері усиновлення може привести до непередбачуваних наслідків, через застосування законодавства різних країн, адже у країнах з різними правовими системами важко визначити норми, які найоптимальніше встановлять порядок та процедуру усиновлення. Для вирішення такої проблеми варто звернутись до основної мети міжнародного приватного права, яка і полягає у тому аби створити єдиний правовий простір для країн, які належать до різних правових системи, що надасть можливість налагодити процедуру усиновлення на міждержавному рівні та усунути питання, як породжуються правовою невизначеністю.

Список використаних джерел:

1. Права і свободи людини: Навчальний посібник / Ю. І. Кругул, В. В. Ладиченко, В. І. Орленко. - Київ : Книга , 2004.

2. Міжнародне приватне право, Навчальний посібник // За загальною редакцією професора В. М. Гайворонського, професора В. П. Жушмана // Київ: Юрінком Інтер, 2007.

3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року // Режим електронного доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>

4. Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23.06.2005 року // Режим електронного доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>

5. Міжнародне приватне право, Підручник. - 4-те вид., перероб і допов. / Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. - К.: Атіка, 2009. - 500с.

6. Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001р. // Режим електронного доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>

7. Конвенція «Про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення» від 29.05.1993р. // Режим електронного доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_365

Науковий керівник: Доцент кафедри муніципального, адміністративного та цивільного права Академії муніципального управління, кандидат юридичних наук, доцент Н. В. Міловська.